

BUTLLETÍ del GRUP d'ESTUDIS SITGETANS

Any XXXIV

Maig del 2009

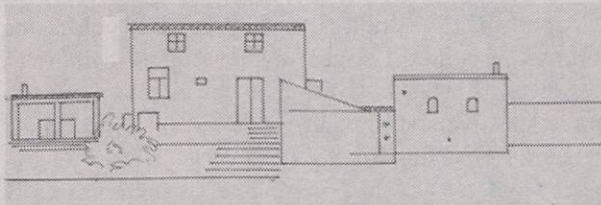
Nº 129

Les masies de Campdàsens (i 2)

Patricia Sonet i Pérez

Can Lluçà

Casa edificada a la carena que té per l'est el fondo del Salt, davant del de l'Infern i a l'oest una branca del fondo del Tro. Està comunicada per un camí de ferradura d'època medieval amb la carretera de les costes de Garraf, camí que el 1880 fou habilitat per a cavalleries. Un altre camí hi puja des de Vallcarca passant per Campdàsens

La casa està documentada l'any 1641. L'ocupava Bernat Lluçà, de la família Lluçà que posseïa conjuntament la casa Vella i la casa Nova d'en Lluçà. El 1648 el doctor Bartomeu Robert comprà can Lluçà mentre la casa Vella seguia pertanyent a can Planes. Des d'aleshores la família Robert ha estat la propietària de la masia. Segurament llavors començà la denominació de casa Vella, que s'oblidà que havia estat d'en Lluçà, i la Nova, que s'anomenà simplement can Lluçà. Al 1716, però, encara s'usava el nom de casa Nova d'en Lluçà. Actualment, els propietaris són la família Casas Robert.

Moltes han estat les famílies que han viscut a can Lluçà com a masovers: Mas, Ràfols, Fusté, Pascual, Carbonell, Romagosa, Conorte. La família de Pere Fusté hi va ser 70 anys, tota la segona meitat del segle XIX i el principi del XX. La família Babiloni s'hi va estar fins el 1947. El 1942 hi van arribar com a jornalers l'Àngel i la Pietat, i a partir de 1947 hi van quedar

com a masovers. Fills seus són l'Angelito de Campdàsens i la Maria de can Lluçà. Fins al 2001 treballaven les terres la Maria i el seu marit, Fèlix. Malauradament en Fèlix va morir el maig d'aquell any. Actualment segueix essent masovera la Maria que treballa les terres junt amb el seu fill Fèlix. Durant la guerra civil van viure a la masia dues famílies que s'hi van refugiar fugint dels perills de la guerra.

El mas s'ha dedicat des de sempre al conreu de la vinya i el blat. La crisi de la fil·loxera, a finals del segle XIX, el va afectar molt. També es dedicaven collir bargalló, activitat coneguda com a palmejar. Abans, era constant la presència de boscaters que nete-

javen i recollien branques, pinyes i altres productes del bosc ajudats per rucs o muls. Aquestes activitats van ser presents a can Lluçà fins ben entrat el segle XX. L'aigua procedia de diferents pous, el més conegut el de la Mata, avui dia malauradament fet malbé per culpa de les filtracions de l'abocador de Garraf que impedeix fer servir per al consum tots els aqüífers de la zona.

Pel que fa a l'activitat ramadera, a can Lluçà sempre hi han hagut cabres i ovelles i per a les tasques agrícoles es necessitava l'ajuda de rucs, mules i cavalls. A més, fins al segle XX ha estat zona de transhumància. Encara es conserva el record dels ramats que passaven per la plana de Campdàsens camí de Garraf, des d'on

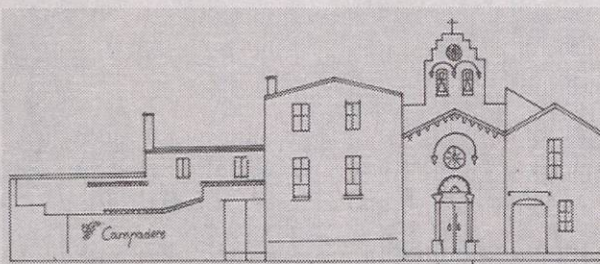
era portats en vagons de tren a Barcelona.

Últimament s'han fet tota una sèrie d'obres de millora a la masia amb resultats força bons. Hi destaca un porxo amb una gran barbacoa, on fins fa poc s'organitzaven costellades i una petita capella, encara no inaugurada.

La plana de Campdàsens

Situada a uns dos-cents metres sobre el nivell del mar, és una singular agrupació de cases, entre les quals destaquen diverses masies de caire agrícola, una petita capella i una torre de guaita de planta quadrada. Campdàsens significa 'camp dels ases'. És el nom que es dedueix dels document més antics i que ha estat mantingut fermament per la tradició oral. No obstant això, per eufemisme, ultracorrecció o simplement errada, se l'ha deformat moltes vegades de diverses maneres: Candàsens, Capdeàsens, Campdecens, Campdessens, Camp d'en d'Asens. D'aquests noms, el que ha gaudit d'una major difusió ha estat el de Campdecens, relacionat amb un hipotètic cens sobre el territori.

Va ser habitada ja pels ibers i els romans, de manera que s'hi han trobat restes de l'època baiximperial. És en el segle XI, quan trobem esmentat per primera

vegada el "castrum de Campo de Asinos", que incloïa can Planes i les masies de la Font de Gallina. En un altre document de l'any 1068, el castlà d'Eramprunyà, a qui pertanyia Campdàsens, encomana el terme a un sotscastlà. El 1145 el castell de Campdàsens era encomanat a Pere de Sitges, i poc després se'n separà una part del territori, la quadra de Garraf, com a dotació del monestir de Sant Vicenç. El territori passà a propietat reial i en foren feudataris Bernat de Centelles i Bernat de Fonollar. El 3 de setembre de 1382 passà a Bernat de Fortià fins que Joan I el recuperà i el va vendre a la Pia Almoïna de la Catedral de Barcelona el 19 de juny de 1390. La Pia Almoïna l'uní a Sitges i en fou senyora fins a les desamortitzacions del segle XIX.

A Campdàsens hi ha dos nuclis. El primer que es troba venint de can Lluçà és el conegut més correntment per Campdàsens, en el qual trobem la capella, la rectoria, can Ràfols i can Maurici. Més enllà, sobre Vallcarca, hi a can Fontanilles, can Robert i ca l'Amell. Ca l'Amell i una part del poblat de Campdàsens són d'origen medieval, com demostren les seves torres defensives, de planta circular i quadrada, respectivament, la datació de les quals podria ser posterior al segle XIII. La resta de les masies és d'època moderna. La festa major de Campdàsens és el primer diumenge de juliol, i se celebra des de l'any 1853, quan es va edificar l'església. Actualment, en tal dia es diu una missa, hi pugen els balls populars de Sitges i es fa un esmorzar a l'aire lliure.

La Capella

Possiblement durant molt de temps, fins a la construcció de la capella, els habitants de Campdàsens van anar a missa al veí monestir de Sant Vicenç de Garraf. La capella va ser construïda l'any 1853 a expenses de Francesc Robert i Batlle, pare del doctor Robert, amo de diverses terres a Campdàsens i can Lluçà, i el 1899 fou restaurada. Està dedicada a la Preciosíssima Sang del nostre senyor Jesucrist, i l'advocació es celebra el primer diumenge de juliol.

La rectoria

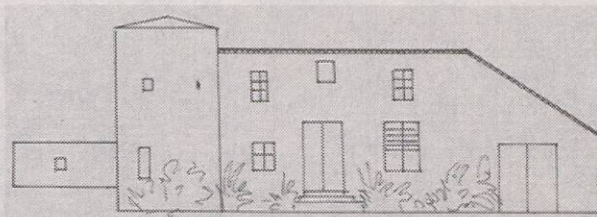
És al costat llevant de la capella. El primer rector que hi hagué fou mossèn Pere Girbau, de 1853 a 1866. Després de la guerra civil el rector es va traslladar a la capella de Vallcarca i només pujava de tant en tant a Campdàsens. L'últim rector va ser mossèn Francesc Esteve, de 1954 a 1973. Amb el seu trasllat, Campdàsens va quedar sense capellà titular.

Can Ràfols i can Maurici

Can Ràfols és la casa que hi ha immediatament, paret per paret, a l'oest de la capella de Campdàsens. Va ser construïda en el segle XVII per Bartomeu Robert i Rossell. Els seus masovers actuals són, des que es van casar, l'Àngel i la seva família. L'Àngel és nascut a can Lluçà i és germà de la Maria de can Lluçà. Avui és l'únic pastor d'ovelles que hi ha al mas-sís i també cultiva la vinya. Can Maurici és la casa que hi ha darrere de can Ràfols.

Les cases de Dalt

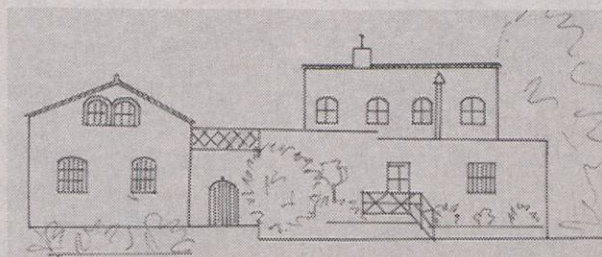
Són les que hi ha a l'oest de can Ràfols, en les quals hi ha una torre de defensa quadrada. Aquesta torre està feta de pedres poc treballades i mal arreglerades, de

planta lleugerament rectangular d'uns 5'4 per 6 metres i d'una alçada d'uns 10. En la part baixa té un talús d'uns 2 metres. La torre té diverses finestres i espitlleres i una porta situada al primer pis, a uns 3'6 metres del terra exterior actual. La porta té una alçada de 1'8 metres i 0'75 metres d'ample. Devia acabar en un arc de mig punt encara que hi manquen les dovelles exteriors. És de tradició romànica, segurament posterior al segle XIII.

Can Fontanilles

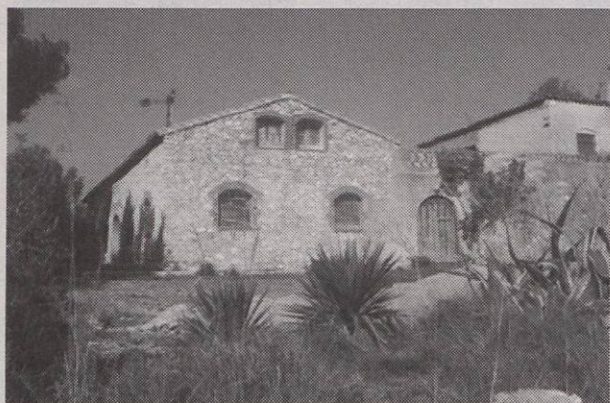
Seguint el camí que porta a Vallcarca trobem can

Ca l'Amell de la Muntanya

Casa situada al peu del camí que va de la plana de Campdàsens a Vallcarca. És una masia antiga a ponent de la qual hi ha un edifici en bon estat on viuen els residents actuals, corrals i annexos. Disposa d'aigua abundant procedent de pous i d'una font-pou emplaçada en el fondo de les Malese. Té una portalada de punt rodó i al damunt una finestreta amb un arquet de tradició gòtica. Al vestíbul hi ha una arcada rodona medieval, reforçada per un pilar central. Adossada a la masia hi ha una torre de planta rodona, espitllorada, amb entrada pel primer pis de la masia. A llevant de la

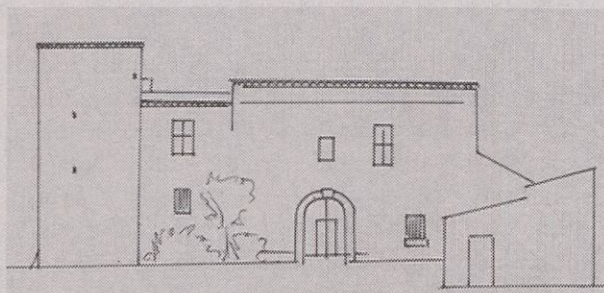
Fontanilles, coneguda també com a casa Nova. El seu estat de conservació és bo i actualment té un llogater que hi va els caps de setmana.

Ca la Balbina

Casa a mig construir, i abandonada des de fa ja molts anys, que hi ha més enllà de can Fontanilles, a tocar per darrere de can Robert. Sembla que la Balbina era una masovera que visqué en el lloc.

Can Robert

Casa que hi ha tocant al camí que baixa a Vallcarca, uns 250 metres abans de ca l'Amell. És la casa pairal de la família del doctor Robert, que fou metge i alcalde de Barcelona l'any 1899 i un dels homes més representatius del catalanisme polític de principis del segle XX. Té un portal d'arc rodó. El seu estat de conservació és bo.

masia, a l'altra banda del camí, hi ha una casa quadrada, moderna, en què hi ha la data de 1884.

En els anys setanta es van trobar prop de ca l'Amell restes de ceràmica ibèrica, una mola manual, també ibèrica, i sepultures tardoromanes. Es diu que en aquell lloc hi havia hagut una vila romana. Els Amell han tingut terres a Campdàsens des de fa segles.

Antigament (1686) el mas i les terres eren de la família Robert i el mas canvià de nom quan va ser comprat per Joan Amell. En deien 'de la Muntanya', per distingir-lo de la casa de la branca de la família Amell que vivia a Sitges. La documentació de la família Amell està dipositada des de l'any 1978, a l'Arxiu Històric de Sitges.

Des de ca l'Amell, seguint una pista, s'arriba a les restes del Castellot, fortificació sobre el mar, de planta rectangular i dividida en tres cambres i restes de parets d'uns 80 centímetres, com a màxim, d'alçada.

Ca l'Amell fet per Roig i Estradé l'any 1970

Conclusions

Campdàsens, especialment la seva plana, és un paratge molt bonic. Avui només segueixen vivint de l'agricultura els habitants dels can Ràfols, ca l'Amell i can Lluçà, encara que també es conreen les terres de can Planes. Els conreus són bàsicament vinyes i el raïm es ven a les grans empreses vinícoles.

Una possible sortida econòmica seria convertir Campdàsens en un lloc de turisme rural, on es pogués anar a gaudir de la pau i bellesa de l'indret i fer passejades a peu, amb bicicleta o amb cavall. És el que ja ha fet una altra masia del parc natural del Garraf, la

Fassina, en el municipi d'Olivella, que s'ha restaurat i fa una gran tasca de divulgació de la història, la flora i la fauna dels seus voltants. Caldria que no es malmetés l'entorn, sense ampliar les pistes forestals, i tenir cura d'un patrimoni, que és de tots.

Bibliografia

AMICS DEL GARRAF: *Records de Campdàsens, a Festa Major de Campdàsens. Sitges 6 de juliol de 2003.*

AUTORS DIVERSOS: *Els castells catalans vol III*, Barcelona (Rafael Dalmau) 1992.

BOLÀS, JORDI: *La torre de Campdàsens, a Catalunya Romànica vol XIX*, Barcelona (Enciclopèdia Catalana) 1992.

BOLÀS, JORDI: *La torre de Ca l'Amell de Campdàsens, a Catalunya Romànica vol XIX*, Barcelona (Enciclopèdia Catalana) 1992.

BOLÀS, JORDI: *La torre de Can Planes de Campdàsens, a Catalunya Romànica vol XIX*, Barcelona (Enciclopèdia Catalana) 1992.

CARBONELL I VIRELLA, VICENÇ: *XLIV Marxa d'orientació per descripció. Vilanova i la Geltrú 17 de març del 2002*, Vilanova i la G (C. E. Talaia) 2002.

CASAS I ROBERT, PILAR: *La Festa Major de Campdàsens, a Festa Major de Campdàsens. Sitges 4 de juliol del 2004.*

COMPANY, JOSEP: *Campdàsens, Garraf i Jafre. Els confins occidentals del terme d'Eramprunyà de l'alta edat mitjana al segle XV, a III Trobada d'estudiosos del Garraf*, Barcelona (Diputació de Barcelona) 2000.

CORELLA I MIRACLE, JOAN JOSEP: *Memorial dels cognoms sitgetans* (inèdit).

Inventari del Patrimoni arquitectònic de Catalunya. El Penedès / El Garraf, Barcelona (Generalitat de Catalunya) 1991.

MALAGELADA I BENAPRÈS, FREDERIC: *L'antic camí de les Costes de Garraf i el seu entorn*, Sitges (Grup d'Estudis Sitgetans) 1985.

MATEOS AYZA, RAFAEL: *Història de Garraf. Fragments d'història*, Sitges (Ajuntament) 2003.

MIRET, MAGÍ: *Un assentament d'època romana al massís del Garraf: Ca l'Amell (Sitges)*, a *I Trobada d'estudiosos del Garraf*, Barcelona (Diputació de Barcelona) 1986.

MIRET, XAVIER: *Els conreus en una masia del massís de Garraf al segle XVIII: ca l'Amell, Campdàsens, Sitges*, a *I Trobada d'estudiosos del Garraf*, Barcelona (Diputació de Barcelona) 1986.

MIRÓ, NÚRIA: *La sitja ibèrica de ca l'Amell, Sitges (el Garraf)*, a *Miscel·lània Penedesenca 1994*, Vilafranca (Institut d'Estudis Penedesencs) 1995.

MOYA, BIENVE: *Llegendes del Penedès i les valls del Garraf*, Barcelona (Publicacions de l'Abadia de Montserrat) 2005.

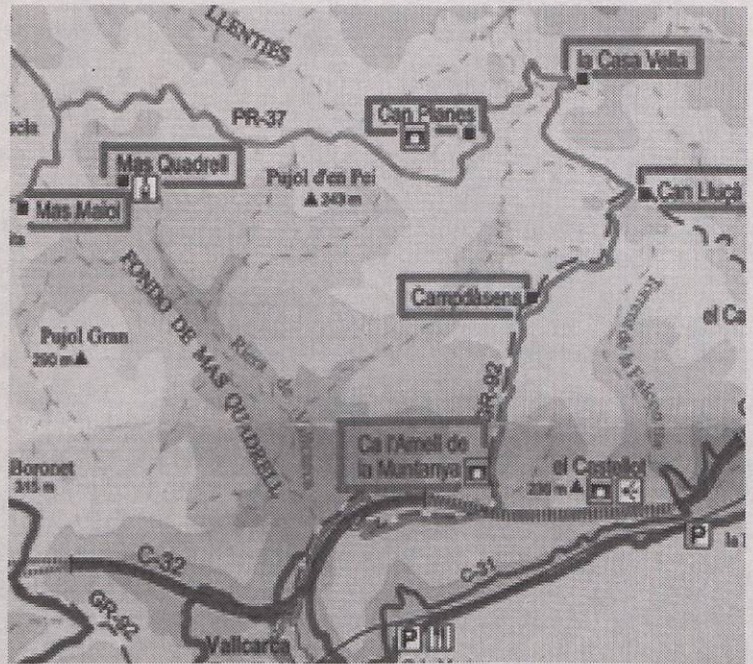
MUNTANER I PASQUAL, IGNASI M^a: *Els noms del lloc del terme de Sitges i de les terres veïnes*, Sitges (Grup d'Estudis Sitgetans) 1986.

PICAS I FÍGULS, SALVADOR: *Noms de les xermades de Sitges i del Garraf*, juny de 1997 (inèdit)

PICAS I FÍGULS, SALVADOR: *Sorpresa, geografia i narracions sitgetanes*, juny 1977 (inèdit)

ROIG ESTRADÉ, PAU: *Masies del Garraf 2*, Vilanova i la Geltrú (Consell Comarcal del Garraf) 2000.

SOLER I CARTRÓ, JOSEP: *Geografia i guia de la vila de Sitges i son terme municipal*, Sitges (Grup d'Estudis Sitgetans)

Un atac dels genovesos a Garraf l'any 1459

Ignasi Mª Muntaner

Era l'any 1459, en els inicis del regnat de Joan II, aquell a qui els catalans van donar el sobrenom de Sense Fe. Un document de l'Arxiu de la Catedral de Barcelona, arxiu que conserva tota la paperassa de la Pia Almoïna senyora de Sitges, ens assabenta d'un fet, potser poc important però que és una pedreta més en l'edifici de la història, que va passar a la quadra de Garraf, quadra que des de feia una mica menys de cinquanta anys havia passat a ser de la Pia Almoïna.

El fet en qüestió és al foli 13v dels *Llibres de Cort* corresponents a aquest any. La data és entre el 10 i el 14 de setembre de 1459 i la notícia explica que: *un vaixell genovès ha destruït uns dies abans la casa de Garraf i ha capturat en Pere Girbau, esposat de Joana, filla de Pere Reina i néta d'Antoni Reina, que era l'hereva de l'heretat de Garraf.*

Pere i Joana eren, doncs, esposats, és a dir promesos però encara no casats. Joana Reina, la que tenia previst convertir-se en Joana Girbau, era la pubilla de l'heretat de Garraf. Que Garraf fos de la Pia Almoïna

des de feia cinquanta volia dir que la Pia Almoïna en tenia el domini senyorial, però això no privava que els terrenys o finques que hi havia dintre de la quadra tinguessin el seus respectius propietaris. En aquest cas els Reina posseïen l'heretat de Garraf, que es pot suposar que eren les terres al voltant de la casa de Garraf. La casa de Garraf és el gran casalot que hi ha al costat de la torre de Garraf, sota de l'actual edifici modernista atribuït a Gaudí. Era el casal on ara hi ha el restaurant dit, precisament, *Gaudí*. Probablement, la casa de Garraf no era tan gran com és actualment, devia ser molt més modesta, però, modesta o no, va ser destruïda pels genovesos.

Aquest atac genovès entra dintre del context polític i militar de l'època. Com que els dos estats eren rivals pel domini de la Mediterrània occidental, les relacions entre Gènova i Catalunya van ser molt conflictives durant tot el segle XV. Des de 1282 Catalunya posseïa directament o indirecta Sicília i en 1324 havia ocupat Sardenya malgrat la rotunda oposició, fins i tot

militar, de Gènova. En 1420, Alfons el Magnànim havia emprès la conquesta de Còrsega, però no va reeixir, perquè el 1435 va sofrir la humiliant derrota naval de Ponça enfront dels genovesos, batalla en la qual el mateix rei va ser fet presoner i portat a Gènova. Alliberat, però, amb el pagament d'un important rescat, aquell mateix any pogué tornar a Nàpols. En 1454 esclatà una nova guerra catalano-genovesa i els catalans assetjaren la ciutat de Gènova per terra i per mar. La mort d'Alfons el 1458 va fer que els catalans aixequessin el setge. Mort Alfons el Magnànim, Joan II heretà els dominis del seu germà, tret de Nàpols, que Alfons considerava propietat personal i que deixà al seu fill bastard Ferrante, rei amb el nom de Ferran I. Aleshores, els napolitans es revoltaren contra Ferran, i a mitjan octubre de 1459 el francès Joan d'Anjou arribà a Volturno portat per una estol genovès, de manera que Joan II hagué d'intervenir a favor del seu nebot contra francesos i genovesos, però això s'esdevingué ja més enllà del fet que estem narrant.

nir a favor del seu nebot contra francesos i genovesos, però això s'esdevingué ja més enllà del fet que estem narrant.

I en totes aquestes guerres, a part de les lluites entre exercits regulars, hi hagué l'acció constant, per ambdues parts, de corsaris que atacaven els vaixells de l'enemic i castigaven les seves costes, els catalans les de Gènova i els genovesos les de Catalunya, València i les Illes. Qualsevol presa era bona per a fer botí, i la destrucció de la casa de Garraf, encara que no significés cap gran victòria, era útil per a molestar i demoralitzar l'enemic. No sabem com va acabar la història. Pere Girbau degué tornar, potser després de pagar rescat. La casa de Garraf degué ser refeta i avui encara la podem veure, si no la mateixa la seva successora. I possiblement Pere Girbau i Joana Reina es van casar i els seus descendents van seguir posseint, no saben fins a quan, l'heretat de Garraf.

Articles...

Francesc Parra i Mestres

Fent una ullada a la revista D'ací d'allà de juny de 1920, trobem un article sobre el clavell i l'Exposició Nacional de Clavells de Sitges. És un extens treball sobre el cultiu i les varietats de clavell amb una petita introducció sobre l'exposició de Sitges que ja en aquell moment generava expectació.

Per aquells anys, la III Exposició, ja considerada com a Internacional, va tenir lloc del 9 al 16 de maig als jardins del Retiro, essent alcalde de la vila Bonaventura Julià Massó. L'organitzadora de l'Exposició va ser l'associació anomenada Els amics dels clavells.

Anant una mica enrere, el 30 de maig de 1918, data de Corpus Christi, va ser també la primer en què, al desaparegut Pavelló de Mar, es va celebrar una exposició de clavells. Al migdia d'aquell dijous, les autoritats municipals i diferents personalitats, precedides pels gegants de la vila, es dirigiren, al so de la banda del Retiro conduïda pel dirigida pel mestre Francesc Montserrat, al Pavelló de Mar per inaugurar la primera Exposició de Clavells. Miquel Utrillo Morlius en va ser ànima, ajudat per altres col·laboradors com Josep Serra i Vivó, Rossend Bartés i Bota, Antoni Clarà i Busquets, Marià Carbonell i Mirabent, Manel Sabater i Carbonell, Josep Soler i Tasis, entre altres.

La següent exposició de 1919 tingué lloc, igualment amb gran èxit, als jardins del Prado Suburenses i a l'any següent als jardins d'el Retiro, alternant-se en els anys següents ambdues entitats—tret del 1921 en que hi hagué una interrupció— fins al 1929, en què organitzà l'exposició l'ajuntament i la Sociedad de Atracción de Forasteros al recinte del Vall, magníficament decorat. Aquesta localització es repetí l'any següent, el 1930, amb la visita dels reis Alfons XIII i dona Victòria “acompañados de sus augustos hijos y brillante séquito”.

Després i entre 1931 i 1934 alternaren altra vegada com a llocs d'exposició el Prado i Retiro, essent aquest darrer el darrer lloc on es celebrà abans de la seva recuperació l'any 1950, sota el patrocini de l'ajuntament de la vila i el Fomento de Turismo de Sitges i l'assessorament tècnic i la col·laboració dels Amics dels Jardins de Barcelona.

CASANOVA, Rafael: *Nostalgia de un tiempo pasado. Las Exposiciones de Clavells*, El Eco de Sitges 22 juliol 1945 p. 1.

CASANOVA, Rafael: *Estampas suburenses. Triunfo indiscutible del clavel*, El Eco de Sitges 7 juliol 1946 p. 4.

MIRABENT I MUNTANÉ, Antoni: *Exposicions de Clavells. Catifes de flors per Corpus*, Sitges (Ajuntament de Sitges) 1997.

Les flors i el jardí íntim. L'Exposició de Clavells de Sitges

La blanca Sitges (no podríem anomenar-la sense acompanyar el seu nom de l'adjectiu acostumat) ha volgut lluir una vegada més una de les seves gràcies: la gràcia dels seus famosos clavells, d'aquests clavells sense els quals és impossible imaginar-se-la. Però no eren els clavells, com de costum, lluint llurs tons vermells o roses sobre les blanques parets o fent gama multicolor en el terrat o en el pati, ara els hem vistos plegats competint entre ells llur bellesa.

És tanmateix digne de lloança el nombre i la qualitat de plantes que han concorregut a l'exposició. Els amateurs van en augment i sembla que també hi va l'interès de cadascú a superar-se. El més preat, per això, és que, mercès a l'ambient i a les exposicions ço que era cosa sols d'amateur va a convertir-se en explotació assenyada i de profit. A Sitges s'està ja muntant un veritable establiment hortícola dedicat exclusivament al conreu del clavell.

La nostra costa, de Barcelona a Tarragona, té les mateixes característiques que la famosa *Côte d'Azur*; i allí una de les més grans riqueses és el conreu de la flor. Els molts establiments hortícoles que s'estan desenrotllant a Gavà i aquests concursos a Sitges ens donen les primícies d'un desenrotllament, no llunyà, de la indústria hortícola en la nostra costa, que serà sens dubte una de les nostres futures deus de riquesa, ara que les facilitats dels transports permeten que totes les coses es facin al país adequat.

L'exposició de clavells a Sitges es repetirà l'any proper i amb premis per a les varietats noves. Ens permetem observar a la junta organitzadora que els premis haurien d'ésser adjudicats precisament als creadors de les varietats i exigir comprovants, car altrament s'és exposat a premiar algú que sols haurà tingut la feina de comprar allà on sigui una varietat desconeguda, i el que convé és esperar els veritables creadors i no els introductors.

Artur Rigol

**Aquest número ha estat
publicat amb el patrocini**

ct* obra social
caixaterrassa